

ДУКАЧ ІЗ С. ЛЕЦЬКИ НА ПЕРЕЯСЛАВЩИНІ

У науковий обіг уводиться випадкова знахідка дукача останньою чвертю XVIII ст., знайденого в межах с. Лецьки.

Ключові слова: Лецьки, Переяславщина, ранньомодерний час, дукач, жіночі прикраси.

Українські дукачі були цікавим і самобутнім явищем народного ювелірного мистецтва. Починаючи з XVII ст., вони набувають широкого поширення серед нагрудних прикрас українок, зникаючи на початку XX ст. Нажаль, незважаючи на недавнє побутування, ця категорія речей доволі слабо вивчена у науковій літературі. Найбільше уваги зосереджується на пізніх формах дукачів, яких до нашого часу дійшло більше [1, с. 116–117; 2; 3]. Проте трапляються публікації й про більш ранні екземпляри – другої половини XVII–XVIII ст. [1, с. 116; 4; 5]. Найбільш об'ємною та всеохоплюючою працею з даної проблематики на цей час, є і залишається відоме монографічне дослідження І.Г. Спаського «Дукати і дукачі України» [6].

Жителькою с. Лецьки (Переяслав-Хмельницький р-н, Київська обл.) О.І. Канівець, було передано автору в 2012 р. дукач (рис. 1). Його було випадково знайдено у орному шарі на присадибній ділянці, яка розташована у центральній частині старого села по вул. І. Добрікова, 35. Вона обмежена з півночі та півдня сусідніми садибами №№ 33, 37, із сходу вказаною вулицею, а із заходу – правим берегом р. Броварка (місцева назва Супротивка). Приблизне місце знахідки було позиціоноване GPS-навігатором з відповідними координатами: 50° 01' 6.5185" північної широти і 31° 37' 21.4474" східної довготи. Місце знахідки лежить між двома кутками села – Буряківщиною та Переходенка і входить до старого центру с. Лецьки. Обстеження цієї та сусідніх ділянок, окрім пізньозарубинецько-київських матеріалів, зафіксували велику кількість знахідок ранньомодерного часу. Вагому частку серед них складають уламки керамічного посуду, свинцеві кулі та монети XVIII ст., що свідчить про інтенсивну господарську діяльність місцевого сільського населення у той час.

Знайдений дукач округлої форми, відлитої з латуні, діаметром 37 мм. Має товщину 1 мм. Лицевий бік містить малюнок «цариці» – погрудне зображення Катерини II, повернутої вправо, медального типу, з зачіскою і двома локонами на плечі та орденською стрічкою. Фон вкритий заглибленим рослинним орнаментом, який місцями затертий і погано проявляється. Зворотній бік містить чітке поясне зображення Богоматері повернутої прямо, з немовлям у лівій руці і правою, притиснутою до грудей. На мафорії Богоматері розміщено зорі – на лобі та плечах. Німб чистий, частково зрізаний обідком дукача. Христос благословляє правою рукою, в лівій тримає сувій. Його німб хрещатий з чистим фоном. Вільний простір навколо фігур заповнений заглибленим рослинним орнаментом. Обидві сторони обведені обідком, котрий імітує дротяне плетіння. У верхній частині має відламане гладеньке вушко, яке відлите разом з медаллю. Зі слів власниці знахідки, прикраса мала латунний ланцюжок, нині втрачений. Виріб має на поверхні незначні тріщини, які ніяким чином не псують загального вигляду прикраси. Поверхня вкрита патиною, хоча місцями, на зворотному боці, проступає латунь. В минулому дукач мав жовтаво-золотистий колір і добре імітував виріб із золота, тому такі дукачі не золотили.

На основі аналогій, цей тип дукачів датується останньою чвертю XVIII ст. [6, с. 127, 128, рис. 90, 91, 129, рис. 92, 93]. Схожий дукач, що зберігається у нумізматичній колекції НІЕЗ «Переяслав», знайдено у м. Переяславі-Хмельницькому [1, с. 116, 118, рис. 2].

Знахідка дукача-образка доповнює кількість подібних знахідок з території Лівобережної України, що сприяє розширенню джерелознавчої бази по вивченню українського ювелірного мистецтва та матеріальної культури ранньомодерного часу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Дунайна І.Г. Дукачі та лимани з колекції НІЕЗ «Переяслав» / І.Г. Дунайна // Переяславівка: Наукові записки НІЕЗ «Переяслав». – Переяслав-Хмельницький, 2009. – Вип. 3(5). – С. 115–118.
2. Нестеренко В.І. Дукачі Лівобережної Черкащини / В.І. Нестеренко // Музейні читання. – К., 2007. – С. 197–207.
3. Нестеренко В.І. Особливості золотарського ремесла Лівобережжя Черкащини (за фондовою колекцією дукачів) / В.І. Нестеренко // Переяславівка: Наукові записки НІЕЗ «Переяслав». – Переяслав-Хмельницький, 2012. – Вип. 6(8). – С. 187–197.
4. Смирнова Н.К. Дукачи в коллекции Музея исторических драгоценностей Украины / Н.К. Смирнова // Музейні читання. – К., 2007. – С. 187–196.
5. Смирнова Н.К. Утерянный дукач / Н.К. Смирнова // Музейні читання. – К., 2008. – С. 199–202.
6. Спаський І.Г. Дукачи і дукачі України / І.Г. Спаський. – К: Наукова думка, 1970. – 168 с.

Юрченко А. Дукач из с. Лецьки на Переяславщине.

Публикується випадкова находка дукача, знайденого в с. Лецьки и датированого последней четвертью XVIII в.

Ключевые слова: *Лецьки, Переяславщина, раннее новое время, дукач, женские украшения.*

Yurchenko O. Doukach with the village of Letski in Pereyaslav region.

This article is devoted to the come-by-chance of a dukach, found in the village of Letski and dated the last quarter of the XVIIIth century.

Key words: *the village of Letski, Pereyaslav region, an early new time, doukach, ladies' decorations.*



Підрисунковий підпис: **Рис. 1. Дукач. с. Лецьки.**

Одержано 16.04.2013